

Joanna Katarzyna Sokal

KONFERENCJA NAUKOWA „REMINISCENCJE
REFORMACJI. PRUSY – MAZURY 1517–2017”
(OLSZTYN 12–13 PAŹDZIERNIKA 2017 ROKU)

W dniach 12–13 października 2017 roku odbyła się w Olsztynie konferencja „Reminiscencje Reformacji. Prusy – Mazury 1517–2017”. Sesja naukowa była elementem obchodów 500 – lecia Reformacji w województwie Warmińsko-Mazurskim. Oficjalna decyzja o uchwaleniu roku 2017, rokiem Reformacji zapadła 2 grudnia 2016 roku na posiedzeniu Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

Organizatorami konferencji było Archiwum Państwowe w Olsztynie, Diecezja Mazurska Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej oraz Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie. Obrady odbywały się w sali Mikołaja Kopernika w olsztyńskim Zamku – w miejscu niezwykłym pod dwoma względami. Po pierwsze zaproszeni goście i prelegenci obradowali w sali, w której ekspozycja jest wystawa „Luterańskie epitafia i portrety upamiętniające”, a po drugie w miejscu, w którym mieściła się parafia ewangelicka (po 1772 roku) i gdzie odbywały się nabożeństwa ewangelickie.

Konferencja „Reminiscencje Reformacji. Prusy – Mazury 1517–2017”, była spotkaniem trzydniowym. Pierwszego dnia wygłoszono pięć referatów, drugiego dnia odbyły się trzy wystąpienia. Ostatni prelegent miał swój odczyt w niedzielę, 15 października 2017 roku, w trakcie nabożeństwa dziękczynnego z okazji 140-lecia poświęcenia ewangelickiego kościoła w Olsztynie.

Na uwagę zasługuje jeszcze jeden element, bowiem niezwykle rzadko zdarza się aby publikacja zawierająca teksty referatów wygłoszonych w trakcie konferencji, była opublikowana w przededniu samego wydarzenia. Nakładem pracy i zaangażowaniem wydawcy, redaktorów oraz samych autorów ukazała się pozycja w serii „Dziedzictwo Warmii i Mazur”, w „Pracach Historyczno-Archivalnych Archiwum Państwowego w Olsztynie”, zatytułowana „Reminiscencje Reformacji. Prusy – Mazury 1517–2017”.

Uroczystego otwarcia konferencji dokonali: Dyrektor Archiwum Państwowego w Olsztynie profesor Norbert Kasparek; Biskup Diecezjalny Ks. Rudolf Bażanowski; wicewojewoda Województwa Warmińsko-Mazurskiego Sławomir Sadowski; wicemarszałek Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Pan Miron Sycz; wiceprezydent Miasta Olsztyn, Pan Jarosław Słoma oraz Dyrektor Muzeum Warmii i Mazur, Pan Piotr Żuchowski.

W obradach w dniach 12–13 października 2017 roku, wzięło udział łącznie 9 referentów, reprezentujących ośrodki naukowe i badawcze z Warszawy, Opola, Olsztyna, Torunia, Poznania i Berlina. Ogółem, zaproszeni goście i pasjonaci regionalistyki, wśród których byli również uczniowie jednej z olsztyńskich szkół ponadpodstawowych, mieli okazję wysłuchać ośmiu wystąpień poruszających tematykę Reformacji i Ewangelików na Warmii i Mazurach.

Pierwszego dnia konferencji przewodniczył ks. Rudolf Bażanowski, a otworzyła ją dr hab. Almut Bues z Niemieckiego Instytutu Historycznego w Warszawie, wystąpieniem pt. „Albrecht Hohenzollern (1490–1568). Książę nowej generacji”. Badaczka swoje wystąpienie poświęciła pierwszym dekadom reformacji w Prusach Książęcych i jej wpływowi na Rzeczpospolitą oraz osobie samego Albrechta Hohenzollerna. Almut Bues przedstawiła księcia jako osobę, dążącą do rozwijania edukacji i sieci szkół (m.in. tworzenie Uniwersytetu w Królewcu, rozwój drukarni), zwróciła uwagę, na finansowanie stypendiów dla młodych, zdolnych naukowców we Włoszech, w Niemczech, których beneficjentami były, nie tylko osoby luterskiego wyznania. Autorka przedstawiła Hohenzollerna jako polityka, dyplomatę i innowatora, ukazując podejmowane przez niego działania w szerszym społeczno – kulturowym kontekście.

Następne wystąpienie „Atmosfera religijna w Padwie w okresie pobytów Jana Kochanowskiego na terenie Republiki Weneckiej”, autorstwa prof. dr. hab. Mirosława Lenarta, oscyloowało wokół rozprzestrzeniania się tez reformacyjnych, poprzez ich druk w Wenecji, w mieście które było uznawane za centrum księgarsko-drukarskie. Autor nakreślił sytuację społeczno-religijną na uniwersytecie w Padwie, jak również naciski polityczne i kościelne, wywierane na studentach i profesorach uniwersytetu. Jako cenzurę czasową prof. Lenart przyjął okres pobytu na uniwersytecie Jana Kochanowskiego.

Profesor Andrzej Staniszewski w wystąpieniu „Tradycja luterska na Mazurach” przybliżył zgromadzonym, proces publikacji, druku oraz samego tłumaczenia pism Marcina Lutera na Maurach i wpływu wydawnictw w języku polskim na religijność i polskość Mazurów. Cezura czasowa referatu obejmuje XIX–XX wiek. W referacie Staniszewski poruszył zagadanie tłumaczeń pieśni religijnych, jak również poezji mazurskiej, które tworzone wykorzystując rymy Kochanowskiego oraz wypracowany przez niego warsztat.

Kolejny referat „Parafia Ewangelicko-Luterańska (Staroluterańska) w Toruniu i jej archiwalia w zasobie Archiwum Parafii Ewangelicko Augsburskiej w Toruniu” został podzielony na dwie części: historyczną oraz archiwalną. Autorką pierwszej części wystąpienia była profesor Wiesława Kwiatkowska, która przybliżyła historię i dzieje parafii Staroluterańskiej w Toruniu (1836–1945). Druga część wystąpienia, mgr. Matusza Superczyńskiego, dotyczyła omówienia archiwaliów, przede wszystkim ksiąg metrykalnych i majątkowo-finansowych parafii Staroluterańskiej, przechowywanych w Parafii Ewangelicko-Augsburskiej w Toruniu.

Ostatni prelegent prof. dr hab. Andrzej Sakson w wystąpieniu „Społeczność ewangelickich Mazurów – przeszłość i teraźniejszość” skupił się na tradycjach wiejskich na Mazurach oraz na odrębności religijnej samych Mazurów. Jako jeden z elementów zachowania „inności”, autor wystąpienia wskazał brak przynależności Mazurów do Państwa Polskiego, co wpłynęło na zachowanie specyficznej kultury Mazurów. Autor w refleksyjnym wystąpieniu nakreślił również historię kościoła unickiego i dzieje kościoła ewangelickiego po 1945 roku.

W pierwszym dniu konferencji, w sali kopernikowskiej odbyła się również promocja wydawnictwa naukowego „W 500-lecie Reformacji (1517–2017). Z dziejów Kościołów Ewangelickich w dawnych Prusach Królewskich i Książęcych. Terytoryj dawnych Prus Książęcych”, pod redakcją Jarosława Kłaczkowa, Grzegorza Jasińskiego i Piotra Biereckiego.

Drugi dzień konferencji, której przewodniczył dyrektor Archiwum Państwowego w Olsztynie, prof. Norbert Kasperek, otworzyło wystąpienia dr. Andreea Kosserta „1517–2017 – Rozważania nad ewangelickim dziedzictwem na Mazurach”. Referent skupił się nad przedstawieniem śladów dziedzictwa reformacyjnego na Mazurach, wychodząc od dziejów kościoła w Ukcie. Zwrócił uwagę na rozwój kultury drukowania książek w językach narodowych – na co ogromny wpływ miały idee Marcina Lutera. Narrację o wielokulturowości Mazur i o odrębności kulturowej tych ziem, zdaniem Kosserta, nie należy ograniczać jedynie do cmentarzy i kościołów, jako elementów związanych z dziedzictwem ewangelickich Mazurów.

Dr Iwona Liżewska z Narodowego Instytutu Dziedzictwa, Oddział Terytoryj w Olsztynie, zaprezentowała referat pt. „Kościoły Jubileuszowe w Prusach Wschodnich”. Autorka przedstawiała historię i aktualny stan zachowania 14 kościołów wybudowanych w latach 1901–1912 przez Komitet Budowy Kościołów Jubileuszowych w Prusach Wschodnich. W podsumowaniu wystąpienia referentka stwierdziła, że nie dostrzega żadnego wspólnego mianownika dla 14 budowli. Kościoły nie tworzył zwartej grupy architektonicznej, różniły się między sobą formą, kształtem i wyposażeniem.

Ostatnim wystąpieniem, zamykającym również drugi dzień sesji jak i całą konferencję, był referat ks. Rudolfa Bażanowskiego. Prelegent w wystąpieniu „Die-

cezja Mazurska 1945–2017” przybliżył 82 lata działalności duszpasterskiej, kulturowej, jak również oświatowej Diecezji Mazurskiej. Poruszył również zagadnienie reorganizacji sieci parafii ewangelickich po 1945 roku, na terenie obecnego województwa Warmińsko-Mazurskiego.

Podsumowania dwudniowych obrad konferencji dokonał dyrektor Archiwum Państwowego w Olsztynie profesor Norbert Kasperek, który nie szczędził pochwał i ciepłych uwag referentom oraz organizatorom. Następnie głos zabrali główni organizatorzy sesji: wicedyrektor Archiwum Państwowego w Olsztynie, pani Beata Waclawik oraz Biskup Diecezjalny ks. Rudolf Bażanowski.

INSTYTUT PÓŁNOCNY
IM. WOJCIECHA KĘTRZYŃSKIEGO